

Wyrok z dnia 19 października 2006 r.

III UK 93/06

Agent ubezpieczeniowy, prowadzący na podstawie umowy agencyjnej zawartej z zakładem ubezpieczeń, działalność gospodarczą polegającą na pośrednictwie ubezpieczeniowym, podlega ubezpieczeniu społecznemu na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.) a nie na podstawie jej art. 6 ust. 1 pkt 4.

Przewodniczący SSN Jerzy Kwaśniewski, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Andrzej Wróbel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 19 października 2006 r. sprawy z odwołania Kazimierza F. i Anny F. od decyzji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w L. o ustalenie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonych od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12 kwietnia 2006 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w L. (organ rentowy) decyzją z dnia 16 czerwca 2004 r. stwierdziła ustanie ubezpieczenia społecznego rolników Anny F. i Kazimierza F. (wnioskodawcy) od dnia 1 lipca 2004 r., ponieważ wykonywanie wolnego zawodu nie uprawnia do podlegania nadal społecznemu ubezpieczeniu rolników, gdyż należy w tym przypadku stosować w pierwszej kolejności przepisy art. 6 pkt 1 oraz art. 8 pkt 6 w związku z art. 52 pkt 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie wyrokiem z dnia 17 marca 2005 r. [...] oddalił odwołanie wnioskodawców od powyższej decyzji organu rentowego. Sąd ustalił, że Kazimierz F. jest od 1999 r. właścicielem gospodarstwa rolnego. Organ rentowy decyzją z dnia 14 czerwca 2000 r. stwierdził podleganie Kazimierza F. ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie od dnia 15 maja 2000 r. w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności gospodarczej oraz prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Od dnia 2 czerwca 2001 r. podjął on działalność gospodarczą w zakresie pośrednictwa ubezpieczeniowego; zaświadczenie o działalności gospodarczej przedstawił pozwanej w dniu 2 czerwca 2004 r. Działalność tę prowadził do dnia 21 stycznia 2005 r. jako broker na podstawie zezwolenia Państwowego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń z dnia 3 listopada 1999 r. oraz wpisu do ewidencji działalności gospodarczej. Działalność ta po dniu 21 stycznia 2005 r. została zlikwidowana i wykreślona z ewidencji działalności gospodarczej. Istota jego działalności polegała na tym, że opracowywał oferty ubezpieczeń dla swoich klientów, bądź już obsługiwanych lub prowadził akwizycję w celu pozyskania nowych. Pośrednicząc w zawieraniu umów reprezentował klienta a nie zakład ubezpieczeń, tzn. reprezentował klienta, jeżeli miał pełnomocnictwo bądź załatwiał wszystkie formalności związane z umową ubezpieczenia, przygotowując dokumenty, a klient podpisywał wnioski i polisy osobiście. Opłatę w formie prowizji za wykonane czynności pobierał z zakładu ubezpieczeń. Łączyła go umowa kurażowa z I.P., z której wynikał sposób rozliczania się z ubezpieczycielem z zawartych umów i sposób wypłacania prowizji. Natomiast Anna F. objęta została ubezpieczeniem społecznym rolników w pełnym zakresie od dnia 7 lipca 2001 r. decyzją z dnia 26 września 2001 r. Anna F. z dniem 2 października 2002 r. rozpoczęła działalność gospodarczą, której przedmiotem było pośrednictwo ubezpieczeniowe, o czym powiadomiła organ rentowy składając oświadczenie o wyborze ubezpieczenia społecznego rolników. Wnioskodawczyni nadal prowadzi działalność gospodarczą opodatkowaną za zasadach ogólnych, na podstawie zezwolenia Państwowego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń z 28 października 1996 r. na wykonywanie czynności agenta ubezpieczeniowego i wpisu do ewidencji działalności gospodarczej. Jest agentem ubezpieczeniowym związanym z firmą C. na podstawie umowy agencyjnej. Umowa agencyjna reguluje wzajemny stosunek pomiędzy nią a ubezpieczycielem i zasady wynagradzania. Istota jej działalności polega na zawieraniu umów ubezpieczeniowych w imieniu za-

kładu ubezpieczeń, za co z tego zakładu otrzymuje prowizję. Obydwoje wnioskodawcy od października 2004 r. zgłosili się do ubezpieczenia społecznego w ZUS.

W ocenie Sądu, obie formy prowadzenia pośrednictwa ubezpieczeniowego, uregulowane w ustawie z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (Dz.U. Nr 124, poz. 1154) różnią się charakterem prawnym. Stosownie do art. 5 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, wykonywanie przez wnioskodawców pośrednictwa ubezpieczeniowego jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. - Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.). Jednakże wykonywanie działalności gospodarczej przez Annę F. polega na wykonywaniu jej w formie umowy agencyjnej (art. 758 § 1 k.c.). Wnioskodawca wykonujący czynności brokerskie nie jest agentem ubezpieczeniowym, ale wykonuje działalność gospodarczą na podstawie umowy o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące zlecenia. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące zlecenia oraz z osobami z nimi współpracującymi, z zastrzeżeniem ust. 4.

W ocenie Sądu, wnioskodawcy wykonując działalność na podstawie umowy agencyjnej (Anna F.) i umowy o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy o zleceniu (Kazimierz F.), nie mają prawa do wyboru ubezpieczenia społecznego rolniczego, przewidzianego w art. 5a w związku z art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Ich pierwszy tytuł do ubezpieczenia społecznego wynikał z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zatem obowiązkowo w tak wykonywanej formie działalności gospodarczej podlegają ubezpieczeniu w ZUS myśl ustawy „systemowej”.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie wyrokiem z dnia 12 kwietnia 2006 r. [...] oddalił apelację wnioskodawców od powyższego wyroku Sądu pierwszej instancji. Sąd stwierdził, że z dniem 1 stycznia 2004 r. weszła w życie ustawa z dnia 22 maja 2003 roku o pośrednictwie ubezpieczeniowym, która określa zasady wykonywania pośrednictwa ubezpieczeniowego w zakresie ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Treść unormowań tej ustawy ma wpływ na ubezpieczenie społeczne osób wykonujących pośrednictwo ubezpieczeniowe, które traktowane jest

przez art. 5 jak działalność gospodarcza w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. - Prawo działalności gospodarczej, zastąpionej przez ustawę z dnia 2 lipca 2004 r o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 173, poz. 1807 ze zm.). Prowadzenie działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów ustawy Prawo działalności gospodarczej należy uznać za pozarolniczą działalność wymienioną w art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W sferze ubezpieczeń społecznych, pozarolnicza działalność prowadzona na podstawie przepisów o działalności gospodarczej powoduje dla osób ją prowadzących obowiązkowe ubezpieczenie emerytalne i rentowe z mocy art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Tylko rolnik lub domownik podejmując pozarolniczą działalność gospodarczą po rocznym nieprzerwanym ubezpieczeniu społecznym rolników w pełnym zakresie mógł nadal podlegać temu ubezpieczeniu w oparciu o art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 maja 2004 roku. Z prawa wyboru ubezpieczenia społecznego rolniczego korzystali wnioskodawcy. Odrębne uregulowania ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym wyłączają jednak dalsze podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników osób wykonujących pośrednictwo ubezpieczeniowe i obejmują wnioskodawców. Pośrednictwo ubezpieczeniowe jest wykonywane przez dwie grupy osób. Do pierwszej kategorii należą agenci ubezpieczeniowi, wykonujący działalność agencyjną, a do drugiej brokerzy ubezpieczeniowi, wykonujący działalność brokerską (art. 2 ust. 2 i art. 4). Za agenta ubezpieczeniowego ustawodawca uważa przedsiębiorcę wykonującego działalność agencyjną na podstawie umowy agencyjnej zawartej z zakładem ubezpieczeń i wpisanego do rejestru agentów ubezpieczeniowych (art. 7). Oznacza to, że agenta ubezpieczeniowego łączy z zakładem ubezpieczeń kodeksowa umowa agencyjna (o której mowa w art. 758 k.c.) i na jej podstawie wykonuje działalność agencyjną. Bezsporne jest, że wnioskodawczyni jest agentem ubezpieczeniowym prowadzącym działalność agencyjną na podstawie umowy agencyjnej zawartej w dniu 1 września 2003 roku z zakładem ubezpieczeń Bankowym Towarzystwem Ubezpieczeń i Reasekuracji „H.” SA, połączonym z Towarzystwem Ubezpieczeniowym „C.” SA. Wnioskodawca działalność brokerską wykonywał w oparciu o porozumienie z dnia 1 września 2002 r. zawarte z Towarzystwem I.P. SA Oddziałem w L. Analiza treści porozumienia w pełni uzasadnia stanowisko Sądu Okręgowego co do wykonywania działalności brokerskiej przez wnioskodawcę na podstawie umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące

zlecenia (art. 750 k.c.). Umowa agencyjna jest podstawą wykonywania przez wnioskodawczynię działalności agencyjnej będącej przedmiotem działalności gospodarczej, a z umowy o świadczenie usług wywodzi się prowadzenie działalności brokerskiej wyznaczające działalność gospodarczą wnioskodawcy. Umowy te decydują o przymusie ubezpieczenia społecznego wnioskodawców, wynikającym z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Ten rodzaj ubezpieczenia wyklucza wybór ubezpieczenia społecznego rolników, co zasadnie podkreślił Sąd Okręgowy. Chybiony jest zatem zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy „systemowej”. W żadnym wypadku nie można mówić o naruszeniu art. 5a w brzmieniu obowiązującym w dniu wniesienia apelacji oraz art. 5 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873). W sprawie z odwołania od decyzji organu rentowego, jej treść wyznacza przedmiot i zakres rozpoznania oraz orzeczenia sądu pracy i ubezpieczeń społecznych (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601). Odwołanie było wniesione od decyzji z dnia 16 czerwca 2004 r., ona więc wyznaczała granice postępowania i wyrokowania przez Sąd Okręgowy. Decyzja ta nie rozstrzygała kwestii związanych z brzmieniem art. 5a ustawy nadanym przez ustawę z dnia 2 kwietnia 2004 r. oraz art. 5 tej ostatniej ustawy. Stąd Sąd pierwszej instancji nie był - zdaniem Sądu Apelacyjnego - zobowiązany do stosowania tych norm prawnych jako znacznie wykraczających poza stan prawny, według którego oceniana była decyzja organu rentowego.

Wnioskodawcy zaskarżyli w całości powyższy wyrok Sądu drugiej instancji skargą kasacyjną, w której zarzucili naruszenie art. 6 ust. 1 pkt 4 i art. 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, poprzez ich niewłaściwe zastosowanie oraz art. 5a w związku z art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników również, poprzez ich niewłaściwe zastosowanie. Wskazując na powyższe podstawy wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy „właściwemu Sądowi Apelacyjnemu” do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy. W rozpoznawanej sprawie jest sporne, czy agent ubezpieczeniowy prowadzący na podstawie umowy agencyjnej zawartej z zakładem ubezpieczeń działalność agencyjną (wykonujący pośrednictwo

ubezpieczeniowe w zakresie ubezpieczeń osobowych i majątkowych) i wpisany do rejestru agentów ubezpieczeniowych jest osobą wykonującą pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) lub osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Zgodnie z przepisem art. 5 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym, pośrednictwo ubezpieczeniowe jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Zgodnie z art. 2 tej ostatniej ustawy działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły, zaś przepis art. 3 ustawy stanowi, że jej przepisów nie stosuje się do działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, a także wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów. Z kolei przepis art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stanowi wyraźnie, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą. Uwzględniając regułę interpretacyjną, zgodnie z którą jeżeli w systemie prawa istnieje wiążące ustalenie znaczenia zwrotów zawartych w przepisach prawnych tego systemu, to należy używać odpowiednich zwrotów w tym znaczeniu, należy przyjąć, że użyty w art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zwrot „działalność gospodarcza” oznacza działalność gospodarczą w rozumieniu art. 2 i 3 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Skoro zatem przepis art. 5 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym stanowi, że pośrednictwo ubezpieczeniowe jest działalnością gospodarczą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, to ze wskazanego wyżej kontekstu systemowego wynika niezbicie, że agent ubezpieczeniowy wykonujący pośrednictwo ubezpieczeniowe prowadzi działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz że jest to zarazem pozarolnicza działalność gospodarcza w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Prezentowane tu stanowisko, że wykonywanie pośrednictwa

ubezpieczeniowego w zakresie ubezpieczeń osobowych i majątkowych jest prowadzeniem działalności gospodarczej wspiera także przepis art. 7 ust. 1 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym, określający agenta ubezpieczeniowego jako przedsiębiorcę, który wykonuje działalność agencyjną. Z powyższego wynika jednoznacznie, że agent ubezpieczeniowy jest przedsiębiorcą, który prowadzi działalność gospodarczą polegającą na wykonywaniu działalności agencyjnej, w tym podejmowaniu czynności agencyjnych określonych w art. 4 pkt 1 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym, a zatem ma do niego zastosowanie przepis art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Pośrednik ubezpieczeniowy (agent ubezpieczeniowy) prowadzi działalność agencyjną na podstawie umowy agencyjnej zawartej z zakładem ubezpieczeń. Umowa agencyjna i wpis do rejestru agentów ubezpieczeniowych stanowią formalne przesłanki prowadzenia tego rodzaju działalności gospodarczej (art. 7 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym), natomiast nie dają żadnych podstaw do podważenia ustawowej kwalifikacji wykonywania pośrednictwa ubezpieczeniowego przez agenta ubezpieczeniowego jako działalności gospodarczej. Umowa agencyjna, o której mowa w tym przepisie, nie jest bowiem umową agencyjną, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ponieważ po pierwsze - umowa agencyjna, o której mowa w przepisach ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym i w przepisie art. 758 k.c. jest umową, której stroną jest agent (ubezpieczeniowy) będący przedsiębiorcą, nie zaś pracownikiem, po drugie - agent ubezpieczeniowy na podstawie tej umowy nie wykonuje pracy, lecz prowadzi działalność gospodarczą. Sąd dokonując wykładni przepisu art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych pominął zawarty w tym przepisie zwrot „osoba wykonująca pracę”, a tym samym całkowicie zniekształcił treść i sens powyższego przepisu, który za osobę podlegającą obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym uznaje jedynie osobę wykonującą pracę na podstawie umowy agencyjnej. Podobnie Sąd nie zwrócił uwagi, że według art. 7 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym i art. 758 k.c. agent ubezpieczeniowy jest przedsiębiorcą, co wyklucza traktowanie go jako pracownika (osobę wykonującą pracę), a w konsekwencji czyni niedopuszczalnym zastosowanie do agenta ubezpieczeniowego przepisu art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Powyższe uwagi należy odnieść odpowiednio do brokerów ubezpieczeniowych, którzy wykonują pośrednictwo ubezpieczeniowe poprzez prowadzenie działal-

ność brokerskiej (art. 2 ust. 2 w związku z art. 4 pkt 2 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym), z tym że broker ubezpieczeniowy inaczej niż agent ubezpieczeniowy nie prowadzi pośrednictwa ubezpieczeniowego na podstawie umowy pośrednictwa (brokerskiej), lecz wyłącznie na podstawie wydanego przez organ nadzoru zezwolenia na wykonywanie działalności brokerskiej i wpisu do rejestru brokerów ubezpieczeniowych. Ponadto, zgodnie z art. 24 ust. 1 pkt 2 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym broker nie może pozostawać w żadnym stałym stosunku umownym z zakładem ubezpieczeń społecznych, co sprzeciwia się pogładowi Sądu, że wnioskodawca wykonywał działalność brokerską na podstawie umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia (art. 750 k.c.). Podstawą wykonywania takiej działalności nie było porozumienie z dnia 1 września 2002 r. zawarte z zakładem ubezpieczeń, lecz zezwolenie Państwowego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń z dnia 3 listopada 1999 r.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====